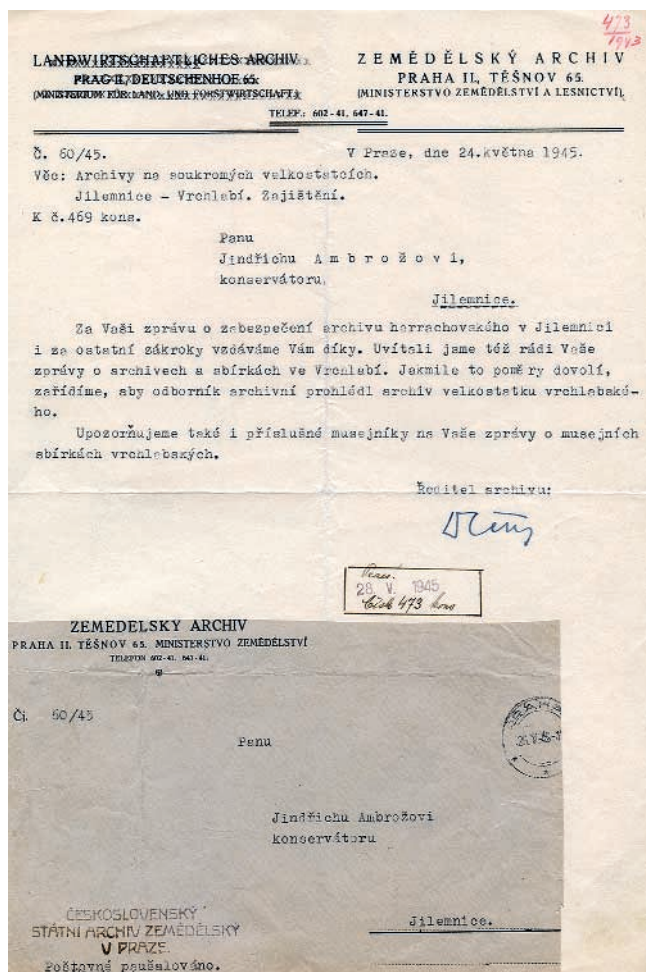
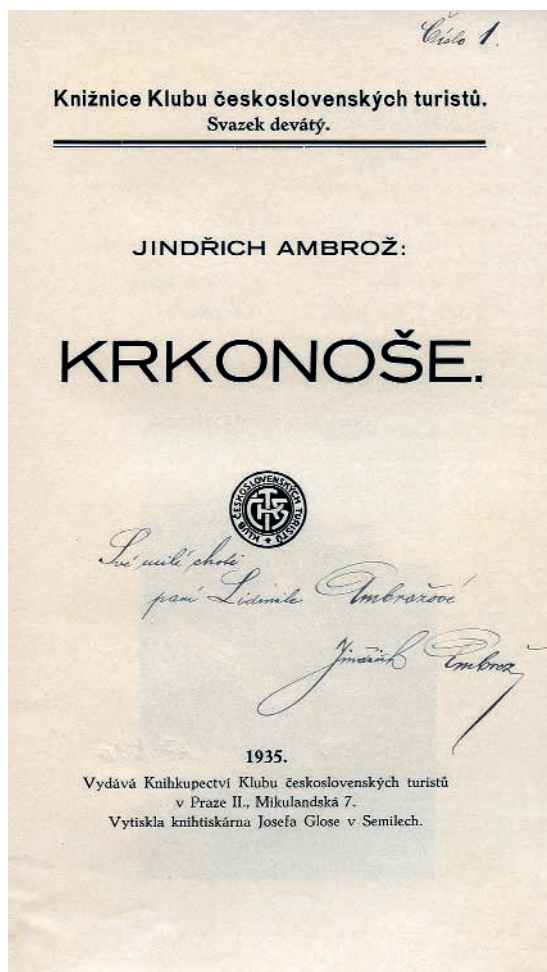

3

4

Obr. 3. Poděkování Jindřichu Ambrožovi za zajištění hrachovského archivu v Jilemnici, 24. 5. 1945. Krkonoské muzeum Jilemnice, fond AP, kart. 48.

Obr. 4. Titulní list slavné publikace Krkonose, jejímž autorem byl Jindřich Ambrož. Krkonoské muzeum Jilemnice.

Krkonoské boudy, *Horské prameny* – vlastivědný sborník Krkonos IV, 1948/1949, s. 75.

O květinách v západních Krkonosích, *Horské prameny* – vlastivědný sborník Krkonos IV, 1948/1949, s. 99. Zachráníme naše pohraniční lesy?, *Stráž severu* – deník Národní fronty v českém pohraničí II, 1946, č. 29, s. 3.

Lesní a luční hospodářství Krkonos, *Turistické noviny* II, 1946, č. 4.

Adolf Träger (1888–1965): malíř, památkář, muzejník a pedagog

Adolf Träger byl typem renesančního člověka. Žil v době plné společenských, politických a sociálních zvrátů a dvou světových válek, jež dosud neměly obdoby. Na pozadí této doby můžeme sledovat jeho působení, které probíhalo, až na několik let prožitých na pražských studiích, v rodných Českých Budějovicích. Zde zásadním způsobem zasáhl do kulturního, společenského a institucionálního dění nejen rodného města, ale i širokého okolí a zanechal tu významnou stopu hned v několika oborech – především malířství, památkové péči a muzejnictví. Tento neprávem pozapomenutý člověk zasvětil celý svůj život péči o své milované město a jeho okolí, přičemž jej zformovaly především dva fenomény – České Budějovice se svým geniem loci a výtvarné umění. Z kombinace obojího vzešla právě jeho mimořádná práce památkářská a muzejní.

Trägerův rod má kořeny na jihočeských Blatech, v Dolním Bukovsku. Do Budějovic přišel na přelomu 18. a 19. století Adolfův pradědeček Jan, povoláním

řezník. Již v polovině 19. století se stala rodina zámožnou a vlastenecky založenou a pevně zakotvila mezi společenskou elitou města. Adolfův dědeček Jan vystudoval práva a stal se zemským soudním radou, Adolfův otec musel dát před plánovanými studií přednost správě rozsáhlého majetku. V roce 1876 se oženil s Marií Sazymovou, dcerou krajského lékaře MUDr. Ferdinanda Sazymy z okruhu vlasteneckého biskupa Jana Valeriána Jirsíka. Postupně se jim narodilo dvanact dětí, devátým dítětem byl syn Adolf.

Trägerovi žili ve velkém rodinném domě při pražské silnici, na tzv. Pražském předměstí v centru s kostelem sv. Jana Křtitele a sv. Prokopa a Staroměstským hřbitovem. Není divu, že ten se pak stal Adolfu Trägerovi cílem celoživotní památkářské ochrany a záchrany.

Po vchození staroměstské obecní školy měl pro Adolfův další vývoj zásadní význam nástup na budějovickou Vyšší českou reálku Matice školské, kterou navštěvoval v letech 1898–1905. Intenzivně absorboval tendence profesorského sboru tíhnout k národním dějinám a vlastivědě, což bylo často doplňováno exkurzemi po památkách v blízkém i širokém okolí. Zdejší profesor historie Josef Braniš, významný jihočeský historik umění, působil od roku 1888 jako konzervá-

tor c. k. Centrální komise pro památkovou péči. Profe-
soři kreslení Šauer a Strnad zase mladému Adolfovi
otevřeli dveře k malířství a výtvarnému umění a profe-
sor Pavel Haškovec podnítil ve svém studentu celoži-
votní lásku k francouzské kultuře a umění.

Po maturitě si Adolf Tráger jako svou životní dráhu
vybral malířství. V roce 1905 nastoupil na Akademii
výtvarných umění do Prahy, poté co přesvědčil rodinu
a slíbil, že si po absolutoriu dodělá profesuru kresle-
ní. V Praze zažil období bouřlivého uměleckého rozvo-
je, nástup modernistických směrů a první moderní vý-
stavy nových uměleckých spolků. Studoval v ateliéru
figurální malby u prof. Hanuše Schwaigera a jeho sou-
putníky při pražských toulkách se stali spolužáci Ol-
dřich Lasák a Jan Konůpek. Zejména starší Konůpek
v něm při těchto vycházkách starou Prahou, které do-
plňoval barvitým vyprávěním, podnítil zájem o památ-
ky, jež ostatně projevoval již na reálce. Osobní zkušeo-
nost s pražskou asanací pak měla za následek, že po
Konůpkově vzoru vstoupil v roce 1910 do Klubu Za
starou Prahou.

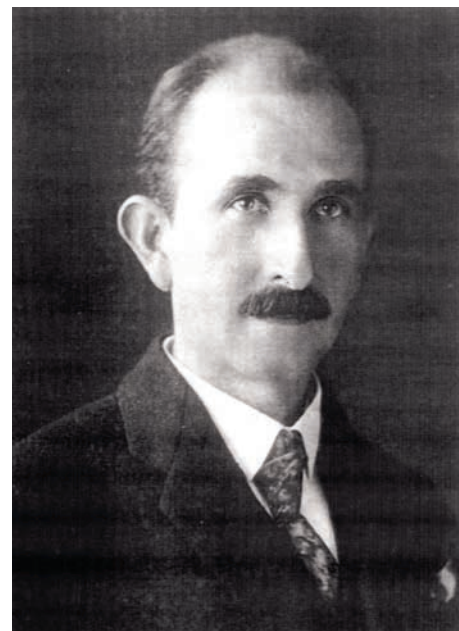
Po absolutoriu veškeré plány na volný malířský ži-
vot v Praze vzaly za své, a tak mladý Adolf Tráger na
podzim 1911 nastoupil jako asistent kreslení na c. k.
české gymnázium v Českých Budějovicích (dnešní Ji-
říkovo gymnázium). Neznamenalo to však, že by pře-
stal malovat, naopak, zvolil si však dráhu „osamělého
běžce“, regionálního malíře stojícího mimo umělecké
spolky.

Po návratu do rodného města si začal Tráger stále
více uvědomovat jeho palčivé problémy, především ur-
čitou kulturní zaostalost, a navzdory svému mládí se
hodlal aktivně podílet na společensko-kulturní a poli-
tické regeneraci Budějovic. Styky s Prahou nepřerušil,
právě naopak, v roce 1912 je posílil, neboť potřeboval
odborné rady a pomoc při zakládání pobočky Klubu Za
starou Prahou v Českých Budějovicích. V tom mu byl
nápomocen historik umění, památkář a pozdější velký
přítel PhDr. Zdeněk Wirth. Trágra trápily zbytečné a ne-
promyšlené zásahy do staré budějovické zástavby. Již
před ním zde působili jedinci, kteří se angažovali v zá-
chraně památek, ale chyběla jim systematicčnost a je-
jich názorová roztržitost neměla dostatečnou váhu
u vedení města. V roce 1912 město projednávalo re-
gulační plán řeky Vltavy, jímž by bylo poznamenáno ce-
lé staré městské jádro, v první verzi mělo být hlavní
rameno řeky dokonce zasypáno. Tráger našel mezi
místní odbornou veřejností živnou půdu a na ustavují-
cí schůzi byl jednomyslně zvolen jednatelem Klubu Za
staré Budějovice. Tento akt jej vrhl do oboru památko-
vé péče, který se mu stal osudem. Další dva roky do
vypuknutí 1. světové války byly ve znamení horečné
činnosti. Šlo o to, upevnit odbornou pozici Klubu, aby
se v důležitých stavebních projektech města nadále
počítalo s jeho účastí a odborným posudkem. Osvěty
se účastnili čeští i němečtí členové Klubu a v této akti-
vitě brzy sklízeli první dílčí úspěchy: radnice nedovolila

demolici renesančního Kneislova domu, nebyla zasta-
věna proluka u pošty aj. Velkým úspěchem však bylo,
že se v roce 1914 dva členové Klubu – Adolf Tráger
a František M. Čapek – stali dopisujícími členy Centrá-
lní komise pro péči o památky ve Vídni.

Po vypuknutí 1. světové války nastala jiná situace.
Městu i jeho obyvatelům přinesla běžnou válečnou
každodennost v podobě odvodů mužů na frontu, zru-
šení tiskové svobody, utlumení stranické, společen-
ské a spolkové činnosti. Přijížděly první vlaky s raně-
nými, objevili se první mrtví. Trágra zastihla válka již
v jiném působišti, od roku 1912 až do roku 1919 byl
učitelem kreslení na c. k. české reálce. Zdejší ryze
český profesorský sbor se snažil i přes perzekuce
češství a pod rouškou loajálnosti dál vštěpovat žákům
lásku k české historii a jazyku. Tráger půjčoval nade-
lním žákům svůj ateliér a vodil je do plenéru, aby unikl
dusné atmosféře panující ve škole i městě samém,
které se pomalu začalo měnit ve válečný lazaret. V ro-
ce 1914 se znovu objevil staronový problémový
projekt, říční regulace. V polovině roku 1915 se díky Trä-
grovi, Klubu a vodohospodář Ing. Eustachu Möltzerovi
podařilo prosadit alternativu projektu v podobě zacho-
vání hlavního ramene řeky, včetně zeleného Snarche-
rova (Sokolského) ostrova. V roce 1916 byl Adolf
Tráger odveden, nastoupil vojenskou službu na po-
sádce v Chebu, ale po třech měsících byl z vojny po-
slán zpět, neboť byl na začátku roku 1917 jmenován
zemským konzervátorem pro jižní Čechy. Záhy dostal
nevědčný úkol v podobě odborného výběru při celo-
státní rekvizici kovů. Ohroženy byly především zvony
včetně největšího místního zvonu „Bumerinu“. Na-
štěstí se podařilo jej ze seznamů vyřadit. Tráger pořídil
zrekvírovaným zvonům kompletní fotodokumentaci
pro případ, že by k rozliti nedošlo a mohly se vrátit
zpět do zvonice. V roce 1917 se zapojil do probouzejí-
cího se českého politického života ve městě. Skupina
si říkala „Velezrádci“ a tvořila jakousi neorganizova-
nou odnož tzv. „Malé maffie“ na českém jihu s cent-
rem v Písku v osobě poslance Antonína Kaliny. Proti-
rakousky smýšlející inteligence se v době rozjitřené
situace odhodlala k akci – založila časopis *Pondělí*,
list politického sjednocení na principu demokracie
a národní solidarity, a Adolf Tráger se stal členem re-
dakční rady. Říjnové události však nabraly nečekaně
rychlý spád a tzv. převrat 28. října se v Budějovicích
obešel bez násilností i ztrát.

Se změnou poměrů po vzniku republiky přibyla
Adolfu Trágrovi práce, neboť byl pražským Národním
výborem jmenován zabezpečovatelem kulturních
a historických památek v jižních Čechách. Mělo být
především zabráněno vývozu umělecky a historicky
cenných artefaktů do zahraničí. Po ustálení poměrů
byl mezi prvními v Československu jmenován konzer-
vátorem Státního památkového úřadu pro Čechy
v okrese České Budějovice. Blízkým úkolem mu bylo
též převzetí správy Městského muzea. Městské muze-

Obr. 1. Adolf Tráger v druhé polovině 20. let 20. století.
Soukromý archiv Aleny Trágerové.

um bylo založeno roku 1876, v průběhu deseti let se
zde rozdělily sbírky na tři hlavní fondy: umělecko-průmys-
lový, kulturně-historický a přírodovědecký. V roce 1895
byla správa muzea svěřena německému muzejnímu
spolku Museumverein, pod jehož správou byl ústav až
do roku 1918 plně germanizovaný a veškerá jeho čin-
nost vycházela vstříc především německy mluvícímu
obyvatelstvu, přičemž záměrně neprobíhal sběr čes-
kých reálií. Tráger se rázně ujal sestavení prvního čes-
kého správního výboru složeného převážně z členů Klu-
bu Za staré Budějovice a společně s českým
úředníkem muzea dr. Františkem Matoušem převzali
muzejní sbírky. Muzeum se pod jejich vedením více
otevřelo veřejnosti založením veřejné umělecko-průmys-
lové knihovny a čítárny v budově muzea a cyklem
přednášek na kulturně-historická témata. Vlastní vý-
stavní činnost zahájilo v roce 1920 a roku 1921 se
konečně vyřešil i status muzea, kdy se budova i sbírky
staly nedílným a neprodejným majetkem města.

V Trágerově soukromém životě nastala také zásadní
změna. V roce 1923 uzavřel sňatek se svou přítelkyní,
Ludmilou Bečvářovou, učitelkou budějovického dívčí-
ho reformně-reálného gymnázia, a nastěhovali se do
společného bytu, do něhož v roce 1925 přibyla i dce-
ra Alena. Tráger měl v bytě i malířský ateliér, aby byl
rodině blízký. Ostatně ve 20. letech pilně maloval,
podnikl dokonce i několik studijních cest do Francie
a o Velikonocích 1926 realizoval svou první velkou
soubornou výstavu v sálech Městského muzea.

Ve 20. letech měl opět povinnosti i jako konzervá-
tor a předseda Klubu, neboť se vzrůmhal stavební ruch

ve městě, stavěly se vily a činžovní domy na předměstích, přestavovaly domy a obchody ve vnitřním městě, jednalo se o umístění pomníku Jana Valeriána Jirsíka a opět se objevily dohady o říční regulaci, tentokrát týkající se Malše a zastavění ostrova novým majitelem, Sokolskou jednotou, která zde chtěla vybudovat stadion. Trágrův záměr zachování zeleně směrem k městu tak byl opět ohrožen a komplikován navíc tím, že soken mu zde byl milovaný Sokol, jehož členem byl on sám i většina členů Klubu. Klub ve sporu prohrál, stadion i jez byly postaveny podle původního projektu architekta Karla Chocholy a bývalá říční hladina pod jezem plovárny byla zasypána. Tráger bral tuto kauzu jako svou velkou osobní prohru, která jej poznamenala i zdravotně. Ale ne všechny akce Klubu byly neúspěšné. Odraz starého města ve vodní hladině byl zachráněn vytvořením tzv. slepého ramena řeky Malše, byl opraven fortifikační systém s Otakarovou baštou, bylo zabráněno odprodeji Rabštejnské věže a zachráněny renesanční Masné krámy (opraveny 1925).

Při všech těchto památkářských aktivitách narážel Adolf Tráger na fakt, že platil starý urbanistický plán města z 90. let 19. století, který opomíjel základní hlediska ochrany památek a urbanizace, neřešil výškové předpisy ani umístění zelených ploch. Celých dalších deset let věnoval úsilí tomu, aby vznikl nový plán. Dílčím úspěchem v tomto „tažení“ bylo v roce 1932 ustanovení, že celé vnitřní město je „chráněným městským jádrem“, přes něj nelze vést žádnou dálkovou komunikaci. Snaha Klubu se tak mohla přesunout na předměstí, kde hrozilo, že padne mnoho památek ve prospěch stavebního boomu. Vznikl moderně zpracovaný soupis obsahující nejen historické, ale i přírodní památky z předměstí Budějovic. Trágerovi přišel odborně na pomoc pražský architekt Pavel Janák zabývající se urbanismem, díky jehož odbornému posudku radnice plán schválila. Jednání sice opět zastavil konflikt předčasné stavební aktivity na Dlouhé louce, takže až po několikaleté odlce mohl plán v roce 1938 konečně vstoupit v platnost. I přes tyto průtahy to byl svého druhu první moderní regulační městský plán v Československu. Přítel Janák ostatně zasáhl i v Budějovicích vícekrát. Při stavbě budějovické záložny zasedal ve výběrové komisi, kde mohl uplatnit své bohaté zkušenosti z adaptací historických objektů a začlenění novostaveb do historické zástavby. Hlavně se zde však zapsal svou dodnes moderně působící úpravou a vydlážděním českobudějovického náměstí, kdy kazetovým členěním jednoduše opticky spojil domovní osy a zdůraznil jeho přirozený střed – Samsonovu kašnu.

Zde vidíme obrovský Trágrův podíl na dnešním vzhledu Budějovic. Například se proti majitelům domů i stavebnímu úřadu bil za zachování podloubí. Mnozí majitelé nechápali jeho památkářská stanoviska a vinili jej ze staromilství. Ale Tráger měl na památku jednoznačný názor. Chápal ji jako celek významu nejen historického, ale i estetického, etického a vědeckého

– tím byla a je pro společnost nenahraditelná. To byl názor, jež zastával až do své smrti. Vždyť vzhledem k nedostatečnosti struktury a legislativy památkové péče u nás spočívalo hájení existence památek opravdu na jednotlivcích typu Adolfa Trágera.

V roce 1928 se manželům Trágerovým narodila druhá dcera, Jarmila. Rodina se stěhovala do většího bytu s tím, že jeden z pokojů opět sloužil Adolfovi jako ateliér. V létě pravidelně jezdili na letní byt do Zlaté Koruny. To místo si přímo zamilovali. Adolf denně vyrážel na výšlapy do Podkletí, vybíral si motivy, skicoval a nejednou při svých výletech narazil na zajímavý historický artefakt. Ze své funkce státního konzervátora se také začal systematicky zajímat o zdejší zchátralý klášter. Tento svůj zájem o zachování a opravu zlatokorunského kláštera prosadil i v Klubu, muzeu a mezi pražskými odborníky, což vedlo k zajištění financí na rekonstrukci, jež započala v roce 1938 a pokračovala i v období protektorátu. Na konci 30. let vyměnili Trágerovi, ač neradi, zlatokorunské pobyty za letní byt v Kamenném Újezdu. Ten byl na rozdíl od „německé“ Zlaté Koruny český, tudíž zde nehrozily nacionalistické ataky, které se rozmáhaly v obcích s převážně německým obyvatelstvem. V druhé polovině 30. let se Adolf Tráger pod vlivem nastupující neklidné politické situace snažil více zabezpečit rodinu a na zděděném pozemku nedaleko staroměstského kostelíka začal stavět rodinný dům. I ve výtvarném životě nastala u Trágra změna, neboť po jistém váhání a krátkém intermezzu v SVU Myslbek vstoupil do regionálního Sdružení jihočeských výtvarníků.

Ani muzeum ve 30. letech nezahálelo. Pod vedením ředitele F. Matouše a jeho odborného pracovníka Vladimíra Denksteina se jeho těžiště přesunulo výrazně na dějiny umění a na konci roku 1934 muzeum překvapilo pražskou veřejnost výstavou jihočeské gotiky v Alšově síni Umělecké besedy v Praze. V odborných kruzích se této výstavě dostalo mimořádné pozornosti. Některé ze zcela unikátních gotických plastik ze 14.–16. století nalezl nebo určil a zprostředkoval jejich zařazení do muzejní sbírky právě Adolf Tráger. Jako okresní konzervátor obcházel celé českobudějovické okolí a zachraňoval tyto ojedinělé doklady dřívějšího výtvarného života v jižních Čechách. Tato výstava samozřejmě již obsahovala jedinečná díla ze sbírky Diecézního muzea, již od konce roku 1926 deponovalo a spravovalo Městské muzeum. Na tuto výstavu pak navázala nová stálá expozice jihočeské gotiky v Městském muzeu.

V roce 1938 byl čerstvý padesátník Tráger, který s nelibostí sledoval vývoj politické situace, po „Mnichovu“ úplně zdrčen. Profesorské sbory žily pod velkým tlakem, po pedagogích byly vyžadovány proněmecké názory a styl výuky, překrucovaly se osnovy, došlo na rasovou segregaci. Jako by se vrátila doba před pětadvaceti lety, jenom ve zručnější a nebezpečnější podobě. Do koncentračních táborů byli odvezeni

Trágerovi přátelé a blízcí, např. bratr Josef, švagr Emanuel Bečvář a mnozí další. Tráger se v této době více uzavřel do svého světa pláten a barev, neboť veškerá klubová činnost byla pozastavena a památková komise zrušena. Trágerovi zůstala jen funkce okresního konzervátora, v rámci níž musel v roce 1941 opět řešit rekvizici zvonů pro vojenské účely. Jen díky vypracovanému aktualizovanému soupisu se mu podařilo většinu zvonů zařadit do kategorie D, jakožto nejvzácnější památky kovového kulturního dědictví, a tak podruhé zachránit od roztavení. Přes zjevnou stagnaci, kterou procházela památková péče během protektorátu, se podařilo prosadit vydání vládního nařízení o archeologických památkách a jejich ochraně. Pro Trágera, který pracoval v oboru již třicet let, byl především překvapující odvrát od konzervační metody zachrany památek ve prospěch syntetizujícího záměru restaurování.

Květnové události roku 1945 jej zastihly opět plně připraveného podílet se na obnově státu. Situace jakoby kopírovala stav před sedmadvaceti lety. Republika ještě nebyla zcela osvobozena, když Adolf Tráger 5. května vstoupil do budovy muzea, aby se postaral o sbírky a zabezpečil je proti vývozu, ukradení a zničení. Cítil se za muzeum zodpovědný, neboť odborní pracovníci byli již na počátku 40. let propuštěni a on se obával o osud sbírkových fondů. 14. května dostal od nového budějovického národního výboru plnou moc k převzetí sbírek a stal se tak správcem a ředitelem Městského muzea. Dne 17. května jej Zemský národní výbor v Praze s okamžitou platností jmenoval do čela komise na zajištění archivů v pohraničí (městského a děkanského archivu v Českém Krumlově, muzea a zámekského archivu v Nových Hradech, klášterního archivu a obrazové galerie v klášteře ve Vyšším Brodě, městského archivu v Chvalšínách a šumavského muzea v Horní Planě). Tolik časově náročných úkolů nebyl Tráger schopen při učitelském zaměstnání zvládnout, proto odešel do předčasného důchodu. Uzavřela se tak jeho 33 let trvající pedagogická dráha.

Městské muzeum bylo v nepřehledném stavu, sbírky byly rozvezeny do externích depozitářů, část uskladněna ve sklepě budovy, která za okupace sloužila různým německým organizacím. Tráger začal s převozem sbírek zpět do budovy a s přípravou nového výstavního plánu. Z povahy své funkce ředitele muzea a státního konzervátora se musel zúčastnit zajišťování kulturněhistorických předmětů z německých domácností obyvatel připravených k odsunu. Nedělal to rád, většinu těch lidí znal a věděl, že osudy rodin nebyly černobílé. Často v těch bytech již nebylo co zajišťovat, tak dokonalé byly předchozí „prohlídky“ Revolučních gard.

V létě roku 1945 obnovil svou činnost také Klub Za staré Budějovice, který sestavoval soupis „škod“ napáchaných během války, zejména necitlivé stavební úpravy staroměstského hřbitova včetně likvidace liti-

nových křížů; město bylo zbaveno všech pomníků a pamětních desek, budova původně empírového divadla byla necitlivě doplněna o nevhodné arkády atd. Probíhaly poslední dokončovací práce ve zlatokorunském klášteře, který získal po rekonstrukci novou funkci, neboť sem byla přemístěna knihovna a archiv Národního muzea. Práce spolu s Trägrem jezdili také kontrolovat historici umění, přítel PhDr. Zdeněk Wirth a PhDr. Václav V. Štech.

V památkové péči došlo po roce 1945 k velkým změnám a přesunům. Do státního majetku přešlo velké množství památkových objektů, ať už na základě vyvlastnění či zabrání. Některé z nich byly podle zákona 137/1946 Sb. o Národní kulturní komisi pro správu státního kulturního majetku prohlášeny za státní kulturní majetek. Jejím předsedou se stal právě PhDr. Zdeněk Wirth. I přes všechny výhrady k tomuto Wirthovu angažmá musíme připustit, že zde v tuto dobu nebyla povolnější a zkušenější osoba, odborník znalý sbírek, s dobrými znalostmi státní správy a legislativních mechanismů a s kontakty na nejvyšší představitele státu. Ač nestraník, přesto byl Wirth uznáván i komunistickým aparátem. Patrně i na jeho přímělu mohl pravice a demokraticky orientovaný Träger dál vykonávat své funkce, byť byl mnoha politickým činitelům trnem v oku; potřebovali jej jako odborníka v oboru památkové péče či jako soudního znalce.

Levicové tendence, které pocítili všichni už po osvobození, se neustále prohlubovaly. Když Trägrova starší dcera Alena vstoupila do sociálně demokratické strany, bral to jako projev jejího vlastního názoru. Ostatně většina mládeže byla v té době levicově naladěna. Nebylo mu proti mysli, ani když se provdala za sociálně demokratického poslance Mirka Sedláka (1913–1980). Přesto doba postupovala takovým směrem, že ani členství v sociální demokracii nebylo pro budoucnost jedince dostačující oporou, ba právě naopak. Jak se měnily poměry, přicházelo k Trägrovi mnoho jeho přátel z odborných kruhů a přemlouvali jej, aby zapřel své původní politické přesvědčení a vstoupil do komunistické strany. Zdůvodňovali to tím, že jedině jako jejím členem mu bude zaručena plná podpora další práce památkářské i umělecké. Odmítl. V čele muzea tak mohl zůstat do podzimu roku 1948. Do té doby stačil ještě vybudovat novou národopisnou expozici. V září 1948 zažádal o penzionování a v listopadu odešel do penze. Než za něj přišla do ústavu odborná náhrada, de facto jej vedl až do roku 1949.

Po Únoru 1948 byla ochrana kulturních statků zakotvena přímo v nové Ústavě z 9. května 1948. V témže roce byla provedena i základní změna ve struktuře státní správy a podle ní i následná reorganizace státní památkové péče podle vládního nařízení č. 152 z roku 1951. Znamenalo to, že nově vzniklé kraje se svými krajskými národními výbory převzaly i agendu státní památkové péče. Od roku 1950 se připravovala

ve velkém rozsahu konzervace a obnova historických center, včetně legislativních záležitostí. Vždyť v Československu stále chyběl zákon o památkách. V roce 1951 se Státní památkový úřad přeměnil na Státní památkový ústav a Národní kulturní komise přešla co by poradní sbor pod ministerstvo školství, věd a umění. V roce 1953 vznikly státní památkové orgány, roku 1954 byl založen Státní ústav pro rekonstrukci památkových objektů a měst. Všechny tyto centralizační tendence v památkové péči, včetně prací na památkovém zákoně, posuzoval Träger velmi kladně. Po desetiletích rozpačitého řízení památkové ochrany přicházela pevná pravidla a jasné koncepce, což mu bylo sympatické. Uvědomoval si, že je to i za cenu mnoha a mnoha objektů, které přes svou uměleckou hodnotu skončily devastací nebo byly degradovány na využití pro hospodářské účely.

Od listopadu 1949 měli s manželkou Ludmilou na výchovu vnoučka Petra. Dcera Alena byla totiž zatčena v souvislosti s útekem jejího muže Mirka Sedláka za hranice a zapletena do jednoho z politických procesů. Po celou dobu svého třináctiměsíčního věznění v Rudyni a v českobudějovické věznici dostávala od svého otce dopisy plné lásky, porozumění a síly, které jí pomohly překlenout onu těžkou dobu.

V prosinci roku 1949 výbor Svazu československých výtvarných umělců jmenoval Trägra svým zástupcem do kuratoria Jihočeské galerie. Jeho účelem bylo zřízení stálé umělecké galerie v Českých Budějovicích. Zároveň mělo kuratorium za úkol zajistit vhodnou budovu, zdroje příjmů, nákupy výtvarných děl, propagaci instituce atd. Krajské galerie se zřizovaly v nových správních centrech po celé republice. Träger se stal na krátkou dobu správcem sbírek, a než je předal novému správci, řediteli muzea Vladimíru Divišovi, zavedl v nich systematické třídění podle metodiky třídění Národní galerie.

Träger se poté naplno věnoval malířské tvorbě, vrátil se k dříve oblíbenému motivu městské veduty, například Českého Krumlova. V určitých bodech i schvaloval postupný proces centralizace. Vyhovoval mu totiž otevřený dialog mezi všemi uměleckými žánry, který byl v době první republiky z důvodů spolkových tahačů nemyslitelný. Dokonce byl potěšen a pocítil jisté zadostiučinění, když v roce 1953 získal ocenění za své výtvarné dílo. Na druhou stranu z korespondence s dalšími přáteli také vyplývá, že jakákoliv nespravedlnost mu byla trnem v oku a rozhodně neschvaloval stav, kdy byli v nových poměrech pro změnu perzekvováni ti umělci, kteří dříve nesli pochodeň moderny, a vyzdvihovali často ti bez talentu, mající pouze korexe a „rudou knížku“.

Také existence Klubu Za staré Budějovice byla po roce 1948 čím dál komplikovanější. Jeho členové museli čelit výpadům a výhrůžkám ze strany okresního národního výboru. Stav se načas zklidnil v roce 1950, kdy se členové aktivně formou pracovních brigád podí-

leli na různých přestavbách objektů pro nové účely, ale již v roce 1951 jeho činnost utichla. Okresním a krajským orgánům nevadila ani tak práce Klubu, jako fakt, že prezentuje svobodný názor, který nemohou ovlivňovat. Uvažovalo se například, že Klub bude přičleněn k ROH, apod. Přesto částečně obnovil činnost kolem roku 1954 a zabýval se hlavně přednáškami o památkách a dějinách umění. Kolem roku 1950 proběhly v centru města stavební průzkumy, které odhalily pod novějšími omítkami mnoho pozdně gotických, renesančních a raně barokních domů. Na jejich základě mělo být budějovické městské jádro v roce 1952 prohlášeno za památkovou rezervaci. Adolf Träger tento proces cítil jako vyvrcholení svých celoživotních snah, bohužel se tak nestalo. Od roku 1954 začala pracovat městská památkové komise, která byla určitou náhradou za činnost Klubu, a Adolf Träger v ní získal roku 1959 čestné členství. Ovšem uspokojení s vývojem památkové péče se u něj občas střídalo se záchvaty nesouhlasu. Například když padlo rozhodnutí, že renesanční Masné krámy budou adaptovány na lidovou restauraci apod. Tyto projevy nesouhlasu, významující se u něj velkým rozčilením a zbesilou aktivitou, měly za následek několik srdečných infarktů, přičemž ten třetí se stal Trägrovi osudným. Jak symbolické je, že ten, který se celý život rval za umění a záchranu památek, pro ně také zemřel. Jednalo se právě o zrušení Staroměstského hřbitova a účelovým využitím jeho plochy. Proto byly „na objednávku“ poničeny náhrobní kameny, aby stav hřbitova bylo možno označit za dezolátní a zrušit jej. Träger, všemi varován a přemlouván, podal trestní oznámení na neznámého pachatele, i když věděl, že to byla akce státních orgánů. Bojoval za hřbitov, který pro něj znamenal nejen uměleckou hodnotu, ale také pietu k pochovaným a vzpomínky na dětství. Pod náporům stresu a psychického vypětí zemřel přímo uprostřed milovaného města, na lavičce na Lannově třídě, 26. ledna 1965.

Odešel tak umělec, milovník krásy, kterému bylo jeho město, jeho kraj největší celoživotní láskou i břemenem, jehož se nemohl a ani nechtěl zbavit.

Daniela RŮŽIČKOVÁ

Renesanční zámek v Horšovském Týně. Analýza stavebních fází na základě výsledků dendrochronologie

Předložený příspěvek je úvodem do problematiky stavebního a uměleckého vývoje státního hradu a zámku v Horšovském Týně, kde provádí od roku 2015 oddělení výzkumů a průzkumů Generálního ředitelství Národního památkového ústavu aktualizaci stavebněhistorického průzkumu.¹ V jeho rámci došlo k řadě